

□ **H**andschaduw

Een Poppenspe(e)lmuseum pamflet over de *hand*, een *schaduw* en een boekje! Aan het eind van de achttiende eeuw verschenen er in diverse landen werken waarin de kunst van de *Levende Handschaduwbeelden* werd verklaard. Sommige zijn zeer uitvoerig, andere zijn klein en bedoeld voor kinderen. Regelmatig komen we er dezelfde beelden in tegen.

U zult het wel eens geprobeerd hebben: door de vingers in allerlei standen te houden is het mogelijk – met of zonder hulpmiddelen – de meest uiteenlopende figuren in *silhouet* te voorschijn te toveren. In de negentiende eeuw brachten onze ooms en tantes gedurende de lange winteravonden heel wat genoeglijke uurtjes door met deze vermakelijke handgymnastiek.

Silhouettes animées à la main

In 1892 kwam te Parijs een beroemd boek over handschaduwbeelden uit: *Les Silhouettes animées à la main* van Victor Bertrand. In 1895 verscheen de Nederlandse vertaling bij Schillemans & Van Belkum te Zutphen onder de titel: *Levende Handschaduwbeelden*. Deze 192 pagina's tellende uitgave bevat 65 gravuren van schaduwbeelden en 12 afbeeldingen van *rekwisieten*. Het is een zeer degelijk werk, met zorgvuldig vervaardigde illustraties. Helder staat beschreven hoe de hand gehouden moet worden. Ook noemt Bertrand *hulpmiddelen* die men kan gebruiken om het beeld te verlevendigen, zodat men kleine voorstellingen kan geven.

□ **M**odellen

Bertrand geeft ons 17 modellen: van 'Muts voor den kok' en 'Pijp voor den soldaat' tot 'Steek voor Pierrot'. Zo kan men 33 beesten en 26 figuren in schaduw realiseren. De figuren variëren van konijn, krokodil en boer, tot jood, boosdoener, neger en dame in de opera.

In het voorwoord lezen we: 'De menselijke hand is zoo volmaakt in haar samenstelling, haar bewegingen zijn zoo ongedwongen, dat men geneigd zou zijn te meenen, dat ze zelve de zetel is van den wil, die met zooveel juistheid al haar handelingen bestuurt. Daar de schaduwen niet gelijk met de handen konden gefotografeerd worden, zijn ze van de schaduwbeelden zelve genomen... tot hun ware groote teruggebracht en op de goede plaats geteekend. De gravuren die bij het drukken der afbeeldingen in dit boek gediend hebben, zijn vervaardigd naar photographieën. Hieruit volgt, dat de tekening juist is en dat de houdingen niet de vrucht zijn van loutere verbeelding.' Je zou deze laatste passage kunnen lezen als kritiek op de vele werkjes waarin men de mooiste schaduwbeelden tekenende, die echter onmogelijk te realiseren waren.

□ **P**reek

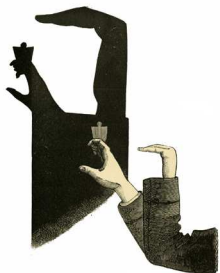
Aan onze zondagse bezoekers geven wij een stichtelijk voorbeeld: *De preek van een beroemd geestelijke*. 'Den linkerbenenarm houde men loodrecht... de vingers zijn horizontaal uitgestrekt... de arm tusschen schouder en elleboog stelt den weg voor die leidt naar den preekstoel. De rechterhand, met den steek er op, stelt den geestelijke voor. Hij komt naar voren en begint gebaren te maken van iemand die preekt. Hij gesticuleert met hoofd en armen, eerst bedaard, maar later sterker. Hij geraakt in zulk een vervoering, dat hij met den vuist op den rand van den kansel slaat.

Het spel eindigt met de redenaar die – in opperste staat van extase – van de hemel een klap op zijn hoofd krijgt!

□ Zelf eens proberen?

Wij geven u graag de gelegenheid met behulp van een *speelobject* zelf eens uw handen te laten wapperen. Een *speelscherf* met een *lamp* stelt u in het *Poppenspe(e)lmuseum* in staat een *hond* te laten gapen en een *vogel* te laten vliegen.

‘Na de eerste vertooning ondervinden de beginners een zekere vermoeidheid in de vingers, die men niet al te erg moet laten worden. Beter is het, een oogenblik het werk te staken, om het na een korte rust te hervatten.’

Winkel en bibliotheek

In de *museumwinkel* zijn briefkaarten en documentatie over het schimmen- en schaduwspel verkrijgbaar. In de serie ‘*t Fluwelen eindje*’ verscheen *Het papieren- en schimmentheater*. De in dit pamflet besproken werkjes zijn, als ze niet in het museum tentoongesteld worden, terug te vinden in de *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek*.

Poppenspe(e)linformatiecentrum

Onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl geven informatie over het museum, de collectie, de bibliotheek en het (volks)poppentheater. Een belangrijk onderdeel van deze sites is het *poppentheater-abc*. Het omvat de verklaring van woorden, uitdrukkingen, poppentheatertechnieken, karakteristieke (poppen)theaterfiguren, belangrijke personen en begrippen.

- Afbeelding: de preek van een beroemd geestelijke. Illustratie uit: ‘*Les Silhouettes animées à la main*’. Uitg.: Charles Mendel, Parijs (1892). Stamboeknummer: 72.978.
‘*Levende Handschaduwbeelden*’. Uitg.: Schillemans & Van Belkum, Zutphen (1895). Stamboeknummer: 71.187.

Poppenspe(e)lmuseum®
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Telefoon/fax: +31(0)578 - 63 13 29
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl